

VILNIUS UNIVERSITY

KRISTINA PRANEVIČIENĖ

**RULES OF JURISDICTION AND THE APPLICATION OF THEM IN
PARENTAL RESPONSIBILITY CASES UNDER THE COUNCIL
REGULATION (EC) NO. 2201/2003 (BRUSSELS IIA)**

Summary of doctoral dissertation

Social sciences, law (01 S)

Vilnius, 2014

Dissertation was prepared in 2009–2014 at the Vilnius University Faculty of Law.

Scientific supervisor:

Prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius (Vilnius University, social sciences, law – 01 S)

Dissertation is being defended at the Law Science Council of Vilnius University:

Chairman:

Prof. dr. Tomas Davulis (Vilnius University, social sciences, law – 01 S)

Members:

Prof. habil. dr. Valentinas Mikelėnas (Vilnius University, social sciences, law – 01 S)

Prof. dr. Vigintas Višinskis (Mykolas Romeris University, social sciences, law – 01 S)

Doc. dr. Edvardas Sinkevičius (Mykolas Romeris University, social sciences, law – 01 S)

Dr. Vīgita Vėbraiė (Vilnius University, social sciences, law – 01 S)

Opponents:

Prof. dr. Egidija Tamošiūnienė (Mykolas Romeris University, social sciences, law – 01 S)

Doc. dr. Skirgailė Žalimienė (Vilnius University, social sciences, law – 01 S).

Dissertation will be defended in the public session of the Law Science Council, 19 June 2014, 3 p. m., at Vilnius University Faculty of Law K. Jablonskio auditorium.

Address: Saulėtekio 9, LT–10222 Vilnius, Lithuania.

The summary of doctoral dissertation was distributed on 19 May, 2014.

The dissertation can be reviewed at the library of Vilnius University.

VILNIAUS UNIVERSITETAS

KRISTINA PRANEVIČIENĖ

**JURISDIKCIJOS NUSTATYMO TAISYKLĖS IR JŲ TAIKYMAS
BYLOSE DĖL TĖVŲ PAREIGŲ VAIKAMS PAGAL TARYBOS
REGLAMENTĄ (EB) NR. 2201/2003 (BRIUSELIS IIA)**

Daktaro disertacijos santrauka

Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2014

Disertacija rengta 2009–2014 metais Vilniaus universiteto Teisės fakultete.

Mokslinis vadovas:

Prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

Prof. dr. Tomas Davulis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Nariai:

Prof. habil. dr. Valentinas Mikelėnas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Prof. dr. Vigintas Višinskis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Doc. dr. Edvardas Sinkevičius (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Dr. Vigita Vėbraitė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Oponentai:

Prof. dr. Egidija Tamošiūnienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Doc. dr. Skirgailė Žalimienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2014 m. birželio 19 d., 15 val. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto K. Jablonskio auditorijoje.

Adresas: Saulėtekio al. 9, LT–10222 Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2014 m. gegužės 19 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje.

CONTENT

INTRODUCTION	6
RELEVANCE OF THE THEME	7
OBJECT OF THE RESEARCH	9
SUBJECT OF THE RESEARCH.....	9
GOAL OF THE RESEARCH.....	10
TASKS OF THE RESEARCH	10
HYPOTHESIS	11
SOURCES OF THE RESEARCH.....	11
METHODOLOGY OF THE RESEARCH.....	12
MAIN CONCLUSIONS AND RESULTS	13
STATEMENTS OF THE DISSERTATION TO BE DEFENDED	14
PRACTICAL SIGNIFICANCE OF THE RESEARCH.....	15
PUBLICATIONS.....	15
PERSONAL DETAILS	16
JURISDIKCIJOS NUSTATYMO TAISYKLĖS IR JŲ TAIKYMAS BYLOSE DĖL TĖVŲ PAREIGŲ VAIKAMS PAGAL TARYBOS REGLAMENTĄ (EB) NR. 2201/2003 (BRIUSELIS IIA) (REZIUMĖ).....	17
ĮVADAS.....	17
TEMOS AKTUALUMAS	18
TYRIMO OBJEKTAS	20
TYRIMO DALYKAS.....	20
TYRIMO TIKSLAS	21
TYRIMO UŽDAVINIAI	21
HIPOTEZĖ.....	22
TYRIMO ŠALTINIAI	22
TYRIMO METODAI	23
IŠVADOS	23
GINAMIEJI TEIGINIAI.....	25
DISERTACIJOS PRAKTINĖ REIKŠMĖ.....	25
PUBLIKACIJOS.....	26

INTRODUCTION

Doctoral dissertation is devoted to the theme of parental responsibility. Rules of jurisdiction, common provisions and the application of them in parental responsibility cases under the Council Regulation (EC) No. 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Council Regulation (EC) No. 1347/2000 (Brussels IIa or Brussels IIbis) are main issues that fall within the scope of this empirical research. It goes without saying that parental responsibility issues are of great importance in the international arena today. As Margaret Thatcher once figuratively put it: "parenthood is for life". This phrase accurately reflects the essence of parental responsibility matters in a modern society. Parents are those persons who have the greatest influence and authority towards the growing children. Child's best interests must always be of the utmost importance while dealing with the occurring parental responsibility issues.

The thesis thoroughly examines not only the legal rules of jurisdiction in parental responsibility matters within the European Union and common provisions, but also produces a comprehensive analysis of the case law of the Court of Justice of the European Union (CJEU) as well as the judicial practice of the national courts of the Republic of Lithuania and some other European countries. The aim of the author is to reveal the existing legislation problems in the field of parental responsibility and to give a critical review of the case law. The remarks upon the quality of the authentic Lithuanian translation of the Regulation text are made. Author is inclined towards the idea that there are limitations which may have devastating consequences while hearing European parental responsibility cases. Therefore, more than twenty suggestions for the improvement of the European and national legislation are given.

RELEVANCE OF THE THEME

The relevance of the theme is determined by one of the main goals of the European Union – free movement of persons within the Union. The implementation of this principle enabled persons not just to travel freely within the European Union but also to live and work in different Member States without any specific permission or visa. Such process of integration conditioned not only the free movement of persons but also the phenomenon of the so called "international family". The increase of the number of "international families" presupposes the increase of the number of "international marriages". Unfortunately, "international marriages" are likely to end up with "international divorces". This also presupposes the fact that the problems of competition and collision while determining the jurisdiction of a case concerning family matters within the European Union arise. International divorce is often very complicated, long and sensitively affecting children who are involved in the process. As the practice has shown lately, there is an increase in the number of international parental responsibility cases. Moreover, parental rights and duties often become only the means to an end while struggling the battle for the child. One frequently forgets that in most cases the mere result of such battle are only trampled rights and interests of a child. Therefore, last few decades were very important in harmonization of laws concerning the protection of children rights and family matters in Europe and worldwide. In Europe there is no lack of literature which analyzes the problems and drawbacks of such harmonization. Meanwhile, Lithuanian law doctrine is miles apart from the Western Europe law doctrine. Afore mentioned aspect presupposes the actuality of this doctoral research theoretically.

The practical actuality of a research is determined by the fact that national courts of the Republic of Lithuania (and also the national courts of every other Member States of the EU) face many difficulties while hearing parental responsibility and children abduction cases which have the so called "European element". These difficulties comprise not only of jurisdiction competition problems but also of proper interpretation of European laws

(Regulation Brussels IIa, in particular), national laws which implement the EU law and also the proper interpretation of the case law of the CJEU that is established in Luxembourg.

Parental responsibility is the hinge of all family cases that reach the CJEU. To date the CJEU has primarily focused on the provisions of Brussels IIa Regulation that lay down jurisdiction rules on matters of parental responsibility. The CJEU has clearly reasoned that time is of particular essence in cases involving small children. This is the main reason why the urgent preliminary reference procedure (PPU) is often used for hearing such cases. Clearly there is no doubt that disputes concerning parental responsibility issues rarely avoid emotions – feelings are running high in such cases. The procedure not only sensitively affects the interests of all persons involved in the process but also raises the high resonance of such European cases in the society and in the media. Because of the above mentioned reasons sometimes the political attention to such disputes is also inevitable.

Considering that after the Lithuanian entry in to the EU our national legal base was supplemented by the European Union law, national rules concerning jurisdiction were complemented by the Regulation Brussels IIa which is applied directly throughout European Union with the exception of Denmark. The problems of proper interpretation and application of the Regulation rules came of most importance. Though it is time for us to celebrate the decade of the membership in the EU, there is still a demand of comprehensive researches concerning parental responsibility issues that relate more than one EU Member State. This aspect determines the relevance of the chosen theme theoretically and practically.

Besides, Article 65 of the Regulation Brussels IIa states that no later than on 1st January 2012, and every five years thereafter, the Commission shall present to the European Parliament, to the Council and to the European Economic and Social Committee a report on the application of this Regulation on the basis of information supplied by the Member States. The report shall be accompanied if need be by proposals for adaptations. Considering that to date

there is no report given yet, this research can be a good answer to arising questions while preparing a national report on the application of Brussels IIa Regulation in Lithuania.

OBJECT OF THE RESEARCH

The object of the research encompasses the system of international and European instruments that regulate the rules of jurisdiction and common provisions for hearing parental responsibility cases that have European element (first of all the Regulation text in English, German, French and Lithuanian, also the relevant international conventions without the historical and comparative analysis of which it would be impossible to conduct a thorough research). Also, the research thoroughly investigates the case law of the CJEU and the case law of Lithuanian national courts, as well as the relevant practice of the courts of United Kingdom, Germany, and Ireland while hearing parental responsibility cases. The object of the research does not include rules of jurisdiction in matrimonial matters, nor recognition and enforcement of the courts judgements.

SUBJECT OF THE RESEARCH

Subject of the dissertation research – the provisions of the Regulation Brussels IIa concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, regulating the jurisdiction rules and common provisions, and also the practice of the application of Regulation provisions in the above mentioned cases. In the research it is disassociated from divorce, separation and other matrimonial matters, as well as from issues of recognition and enforcement of judgments. Alternative dispute resolution methods (mediation, conciliatory mediation, etc.) and the cooperation of central authorities in parental responsibility cases are not under consideration of the thesis.

GOAL OF THE RESEARCH

The goal of the research is to analyse the provisions of the Regulation Brussels IIa, regulating the rules of jurisdiction for disputes arising in parental responsibility matters, also to reveal the problems of original interpretation of these provisions and to fulfil a comprehensive analysis of common provisions that are applied in the above mentioned cases. Then to identify empirically if the provisions of the Regulation are sufficient and work effectively and the national legal legislation implementing the Regulation with the direct application of the European Union law while hearing parental responsibility cases is compatible with the aims of the European Union and the practice of the CJEU.

TASKS OF THE RESEARCH

For the attainment of the goal of the research the following tasks are enumerated:

1. To discuss the origin and genesis of the international concepts of parental duties and parental responsibilities, also to discuss the tendencies of the formation of those concepts and the historical development of the legal regulation of the above mentioned issues as well as the main means and methods of harmonization of the regulation of these issues in Europe.
2. To inspect at length the legal regulation of jurisdiction rules for parental responsibility cases and common provisions, as well as the provisional protective measures that are established in the Regulation Brussels IIa.
3. To thoroughly explore and analyse the case law of the CJEU, case law of the national courts of the Republic of Lithuania (and also to examine episodically the case law of the national courts of the Ireland, United Kingdom and Germany) while hearing family cases involving parental responsibility that have European element and to reveal existing problems.

4. To give proposals for the improvements and refinements of the Regulation Brussels IIa and national legislation, also the proposals for the improvement and rectification of the Lithuanian authentic translation of the Regulation text according to the problematic aspects that are revealed during the research.

HYPOTHESIS

The legal rules of the Regulation Brussels IIa that regulate jurisdiction and common rules in parental responsibility cases have flaws and inaccuracies, which impede the effective application of the Regulation in the European Union.

SOURCES OF THE RESEARCH

The main sources of the research are international legal acts, the legal rules of the European Union and national legislation that is committed for the implementation of the European Union law. Regulation Brussels IIa, 1980 Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction, other international conventions, also 13 November 2008 Law of the Republic of Lithuania, implementing the acts of European Union and international law, regulating civil procedure, and the judiciary law of the CJEU are the main sources of the research. As the national case law of the Member States of the European Union is not obligatory to the courts of other Member States of the European Union, so national case law of the Republic of Lithuania and other countries, such as United Kingdom, Ireland, Germany, is analysed only to some extent that much as it helps to reveal and identify the pending problems or to illustrate by examples the practice of application of legal norms of the Regulation. The main studies and other doctrine sources used in the dissertation are these: "European Civil Procedure" by academician prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius, "Europäisches Zivilprozessrecht" by prof. dr. Burkhard Hess, "Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar" by prof. dr. Thomas Rauscher, "Brussels IIbis Regulation" by prof. Ulrich Magnus and prof. Peter

Mankowski and others, "The Hague Convention on International Child Abduction" by prof. Paul R. Beaumont and prof. Peter McEleavy, "Brussels II bis: Its Impact and Application in the Member States" by prof. Katharina Boele-Woelki and prof. Cristina Gonzales-Beilfus, "Hague Conventions in Private International Law and on International Civil Procedure" by prof. Dieter Martiny, also other works of scholars and practitioners: "The Interpretation of the Brussels II bis Regulation by the European Court of Justice" by prof. Koen Lenaerts, "Guidance from Luxembourg. First CJEU Judgement Clarifying the Relationship between the 1980 Hague Convention and Brussels II Revised" by Andrea Schultz, and "Erste Meilensteine im europäischen Kindschaftsverfahrensrecht: Die Rechtssprechung des Europäischen Gerichtshofs zur Brüssel-IIa-Verordnung von C bis Mercredi" by Andrea Schultz and Anatol Dutta, etc. The research was conducted not only in Vilnius University, in the State Child Rights Protection and Adoption Service under the Ministry of Social Security and Labour, but also at the Max Planck Institute for International, European and Regulatory Procedural Law (Luxembourg) and the Library of the CJEU (Luxembourg).

METHODOLOGY OF THE RESEARCH

The nature of the posed tasks presupposes the applicability of both – theoretical and empirical examination methods. Systematic and logical analysis is invoked as the main empirical method of the research while exploring legal instruments and judiciary law. Historical investigation method helps to reveal evolution of the European and Hague Private International Law Conference legislation, while regulating parental responsibility issues. Logical analytical method comes in useful while interpreting the sound of the legal rules, inferring and arriving at the conclusions. The method of systematic analysis helps to reveal logical links between the legal rules and to interpret the Regulation in a systemic way not only in the context of the rules of the Regulation but also according to the judiciary law of the CJEU. Linguistic method enables to interpret the concepts that are used in the Regulation, other

legal instruments, case law, and are not always properly and correctly translated into Lithuanian language. During the research the authentic texts of the Regulation Brussels IIa in Lithuanian, English, German and French are compared. Teleological and comparative methods that help to reveal the real intentions of the lawmaker were employed for the effective interpretation of the Regulation and the analysis of the judiciary law.

MAIN CONCLUSIONS AND RESULTS

1. Regulation Brussels IIa is applied frequently while hearing parental responsibility cases. The principle of autonomous interpretation explicated by the CJEU helps to secure that the rules of jurisdiction and common provisions established in the Regulation will be interpreted uniformly in all the Member States of the European Union, ignoring national legal systems, if the Regulation does not clearly divert to the law of the Member States. However, in consideration of the flaws of the Regulation that have been ascertained during the research, it is essential not only to correct inaccuracies of the authentic Lithuanian translation of this instrument but also to improve the Regulation considering the proposals that are given in the dissertation.
2. Although the courts of the Member States of the European Union are still in lack of determination to apply Article 15 of the Regulation that for the first time in European civil procedure law establishes a modified doctrine of *forum non conveniens*, but if refinements to this Article are made according to the proposals given in the dissertation, the maximum efficiency of the application of this Article will be achieved while concentrating the hearing of parental responsibility disputes in the most convenient *forum* to the child.
3. The implementation of the Regulation Brussels IIa in the field of parental responsibility is sufficient in the national level, except for one flaw in the Law of the Republic of Lithuania, implementing the acts of

European Union and international law, regulating civil procedure: the right to appeal against the court's ruling for transfer to a court better placed to hear the parental responsibility case. Therefore, we suggest supplementing the above mentioned Law with the Article 8¹ indicating that the ruling of a court for transfer of a case to a court better placed to hear a case can be appealed by a separate complaint, whereas the cassation on this point is not permissible.

4. Even though we can already celebrate the decade anniversary of the membership in the European Union, however this scientific research showed that national courts as often as not defy the explications of the CJEU in parental responsibility cases, but sometimes even bypass the application of the Regulation Brussels IIa (as the directly operating European legal act) and apply national provisions of the Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania that regulate international civil procedure instead. Such practice is perverse and *inter alia* contradicts to the Constitutional Act of the Republic of Lithuania regarding the membership of the Republic of Lithuania in the European Union.

STATEMENTS OF THE DISSERTATION TO BE DEFENDED

1. Even though the Regulation Brussels IIa is widely applied while hearing parental responsibility cases within the European Union, the rules of jurisdiction and general provisions established in it have flaws which presuppose the problems while applying this legal act in practice.
2. A transfer of a case to the court that is better placed to hear a case is not applied in practice yet because the provisions of Article 15 of the Regulation Brussels IIa are formulated wrongly and are insufficient for the application of this Article.

PRACTICAL SIGNIFICANCE OF THE RESEARCH

In respect that the chosen theme is relevant to jurisprudence and legal practice, an assumption can be made that the research will help to formulate principles and give guidelines under the guidance of which the proposals for the refinement of the Regulation and national act that implements the Regulation. The following of these proposals can help to secure the high-performing resolution of parental responsibility disputes and the unity of case law within the European Union while interpreting the rules of the Regulation. The practical significance of the thesis is that the research can be used by individuals who in practice face parental responsibility disputes in both court and extrajudicial institutions. The research material will help to avoid mistakes while establishing jurisdiction in parental responsibility cases and *ipso facto* while recognising and enforcing the rulings awarded within the European Union. The dissertation will also have didactic importance as it can be used while teaching European civil procedure in universities and high schools in Lithuania. The main thing is that the research can be a considerable contribution while formulating and giving the proposals to the European Commission for the improvement of the Regulation Brussels IIa.

PUBLICATIONS

1. PRANEVIČIENĖ, Kristina. *Rules of Jurisdiction in the Cases of Child Abduction within the Member States of the European Union*. VU Press \ Journals \ Law \ Law 2010 Vol. 77. P. 162–180.
2. PRANEVIČIENĖ, Kristina. *The Recognition and Enforcement of Judgments Requiring the Return of Abducted Children in the Member States of European Union*. VU Press \ Journals \ Law \ Law 2011 Vol. 80. P. 175–192.

PERSONAL DETAILS

Kristina Pranevičienė graduated from Vilnius University Faculty of Law with a Master's Degree and specialization in commercial law. During law studies at Vilnius University, Kristina Pranevičienė has concentrated especially on litigation and civil procedure but did not restrict herself to the knowledge obtained during lectures. She widely participated in various seminars and conferences, all of which enhanced her interest in civil law, civil procedure and motivated to seek an advanced education.

In 2009 Kristina was admitted to the doctoral studies at Vilnius University Faculty of Law by the supervision of academician prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius.

In 2009 Kristina enrolled in the Lithuanian Bar as an associate at Kaunas 2nd Attorney Firm. Working as an associate she gained extensive practical experience in the field of civil procedure, family law, contract and enterprise law.

As far as Kristina's academic interests are concerned, she is particularly interested in litigation and civil procedure, especially European civil procedure with the connection to family law and the protection of children.

**JURISDIKCIJOS NUSTATYMO TAISYKLĖS IR JŲ TAIKYMAS
BYLOSE DĖL TĖVŲ PAREIGŲ VAIKAMS PAGAL TARYBOS
REGLAMENTĄ (EB) NR. 2201/2003 (BRIUSELIS IIA)
(REZIUMĖ)**

ĮVADAS

Daktaro disertacija parengta tėvų atsakomybės vaikams tematika. Jurisdikcijos taisyklės, bendrosios nuostatos ir jų taikymas bylose dėl tėvų pareigų vaikams pagal 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos Reglamentą (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo (Briuselis Iia arba Briuselis Iibis) yra pagrindinės problemos, patenkančios į empirinio tyrimo sritį. Savaimė suprantama, kad tėvų atsakomybės klausimai yra nepaprastai svarbūs šiuolaikinėje tarptautinėje arenoje. Kaip kadaise vaizdingai pasakė Margaret Tečer, „tėvystė yra visam gyvenimui“. Ši frazė tiksliai atspindi tėvų atsakomybės esmę modernioje visuomenėje. Būtent tėvai yra tie asmenys, kurie turi didžiausią įtaką ir autoritetą augančių vaikų atžvilgiu. Geriausi vaiko interesai visada turi būti pagrindinėje vietoje sprendžiant kylančias tėvų atsakomybės ir pareigų vaikams problemas.

Disertacijoje išsamiai nagrinėjamos ne tik jurisdikcijos taisyklės, taikytinos bylose dėl tėvų pareigų vaikams Europos Sąjungoje, ir bendrosios nuostatos, bet ir pateikiama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ETT) praktikos analizė, o taip pat Lietuvos Respublikos nacionalinių teismų bei kai kurių kitų Europos Sąjungos valstybių narių teismų praktikos analizė. Autorės tikslas yra atskleisti įstatymų leidyboje egzistuojančias problemas tėvų atsakomybės srityje ir pateikti kritišką teismų praktikos apžvalgą. Autorė yra linkusi manyti, kad yra trūkumų, kurie gali turėti rimtų pasekmių nagrinėjant bylas dėl tėvų atsakomybės. Dėl to, pateikiama daugiau nei dvidešimt pasiūlymų Europos ir nacionalinio teisinio reglamentavimo tobulinimui.

TEMOS AKTUALUMAS

Nagrinėjamos temos aktualumas yra apspręstas vienu iš kertinių Europos Bendrijos siekių – laisvu asmenų judėjimu Bendrojoje rinkoje. Laisvo asmenų judėjimo siekio įgyvendinimas plačiai atvėrė duris ne tik keliauti po visą Europos Sąjungos teritoriją, bet ir užtikrino galimybes Europos Sąjungos valstybių narių piliečiams, nereikalaujant vizų, leidimų ir kitų specialių dokumentų, gyventi ir dirbti bet kurioje iš valstybių narių. Tokie integracijos procesai lėmė ne tik laisvo asmenų judėjimo siekio įgyvendinimą, bet ir taip vadinamų „tarptautinių“ šeimų, kūrimą. Vis didėjantis „tarptautinių“ mišrių porų skaičius lemia, jog šiuolaikinėje Europoje daugėja ir „tarptautinių“ santuokų skaičius. Deja, „tarptautinių“ šeimų ne tik sukuriama, neretai tokios šeimos išyra. Tai suponuoja, jog vis dažniau pasitaiko atvejų, kai nagrinėjant „tarptautinių“ šeimų bylas kyla teisinių sistemų konkurencijos ir (ar) kolizijos problemų. Tarptautinis skyrybų procesas neretai ilgai trunka, yra sudėtingas ir itin jautriai paliečia vaikų interesus. Kaip parodė kelerių pastarųjų metų patirtis, ginčų dėl tėvų pareigų vaikams vykdymo vis daugėja, tėvų pareigos ir jų įgyvendinimas tampa manipuliacijų vaiku priemonėmis, siekiant laimėti „kovą dėl vaiko“ ir pamirštant, jog neretai galutinis tokio ginčo „išsprendimo“ rezultatas yra pamintos vaiko teisės ir tik vieno iš tėvų ambicijų įgyvendinimas. Dėl to, pastarieji dešimtmečiai Europos ir pasaulio mastu buvo ypač svarbūs teisės aktų, liečiančių šeimos teisę, ir ypač vaikų teisių apsaugą, harmonizavimo srityje. Europoje, kaip matyti, gausu literatūros, kurioje atskleidžiamos egzistuojančios harmonizavimo problemos ir trūkumai, siūlomi tobulinimo variantai. Tuo tarpu Lietuvos teisės doktrina gerokai atsilieka nuo Vakarų Europos teisės doktrinos. Anksčiau minėtas aspektas suponuoja disertacinio tyrimo teorinį aktualumą.

Praktinį temos aktualumą lemia tai, kad Lietuvos ir Europos Sąjungos valstybių narių teismams, nagrinėjantiems šeimos bylas dėl tėvų pareigų vaikams, turinčias Europos Sąjungos elementą, kyla problemų, nustatant, koks teismas turės jurisdikciją spręsti „tarptautinės“ šeimos ginčą dėl tėvų pareigų vaikams vykdymo, kaip tinkamai aiškinti ir taikyti Europos Sąjungos civilinį

procesą reglamentuojančias teisės normas ir efektyviai vadovautis ETT, įsikūrusio Liuksemburge, praktika.

Būtent tėvų atsakomybė ir pareigos vaikams yra ta pagrindinė ašis, apie kurią sukasi didžioji dauguma bylų, pasiekiančių ETT. Nors buvo ir keletas bylų dėl santuokinių klausimų – kaip antai, *Sundelind Lopez* ir *Hadadi*. Be to, bylos dėl tėvų pareigų vaikams dažniausiai ETT būna nagrinėjamos pagreitintos procedūros arba skubos procedūros tvarka, nes ETT argumentuoja, kad bylose, susijusiose ypač su vaiko globos teisėmis, laikas yra esminis faktorius. Niekam nekils abejonės, kad ginčai dėl tėvų pareigų vaikams niekuomet neapsieina be didelių emocijų. Tai ne tik jautriai paliečia visų dalyvaujančių byloje asmenų interesus, bet ir kelia didelį tokių „europinių“ bylų rezonansą visuomenėje, žiniasklaidoje. Dėl paminėtų priežasčių, kartais neišvengiama ir politinio įsikišimo į tokių bylų nagrinėjimą.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvai tapus Europos Sąjungos valstybe nare, normas, reglamentuojančias jurisdikcijos nustatymą, iš esmės papildė Reglamento Briuselis IIa, kuris yra tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse, nuostatos, ypatingai svarbios tapo šio teisės akto aiškinimo ir taikymo problemos. Pažymėtina, jog nors jau laikas švęsti narystės Europos Sąjungoje dešimtmetį, Lietuvos teisinėje literatūroje vis tik stinga išsamių mokslinių tyrimų šeimos ginčų, susijusių su tėvų pareigų vaikams vykdymu, nagrinėjimo taikant Europos Sąjungos teisę tema, kas lemia pasirinktos temos aktualumą ir teoriniu požiūriu.

Be to, kaip numatyta paties Reglamento 65 straipsnyje, ne vėliau kaip iki 2012 m. sausio 1 d. ir kas penkerius metus po šios datos Europos Komisija, remdamasi valstybių narių pateikta informacija, turi pateikti Europos Parlamentui, Tarybai ir Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ataskaitą apie šio Reglamento taikymą. Prireikus prie ataskaitos turėtų pridėti pakeitimų pasiūlymai. Šiuo darbu taip pat siekiama nustatyti Reglamento trūkumus, kurie išaiškėja taikant jį Lietuvoje ir Europos Sąjungos valstybėse narėse. Atsižvelgiant į tai, kad pirmoji peržiūra, numatyta iki 2012 m. sausio 1 d. dar nėra įvykdyta ir jokie pakeitimų pasiūlymai nėra pateikti, manytume, jog

šis disertacinis tyrimas galėtų nemenkai prisidėti teikiant ataskaitą apie Reglamento taikymą Europos Komisijai.

TYRIMO OBJEKTAS

Disertacinio tyrimo objektas apima jurisdikcijos taisykles ir bendrąsias procesines nuostatas reglamentuojančią tarptautinės teisės ir Europos Sąjungos teisės aktų sistemą (pirmiausia Briuselis IIa Reglamento tekstą anglų, vokiečių, prancūzų ir lietuvių kalbomis, o taip pat aktualias tarptautines konvencijas, be kurių istorinės ir lyginamosios analizės būtų neįmanoma atlikti išsamaus mokslinio tyrimo) bylų dėl tėvų pareigų vaikams vykdymo, kurios turi Europos Sąjungos elementą, nagrinėjimui bei ETT ir Lietuvos Respublikos nacionalinių teismų, o taip pat, kiek tai padeda išsamaus tyrimo atlikimui, Jungtinės Karalystės, Vokietijos, Airijos nacionalinių teismų praktiką, nagrinėjant bylas dėl tėvų atsakomybės vaikams, kurios turi Europos Sąjungos elementą. Disertacinio tyrimo objektas neapima jurisdikcijos taisyklių byloms dėl santuokos nutraukimo, pripažinimo negaliojančia ar separacijos, nei teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo klausimų.

TYRIMO DALYKAS

Tyrimo dalykas – Reglamento Briuselis IIa nuostatos, reglamentuojančios jurisdikcijos taisykles bylose dėl tėvų pareigų vaikams, o taip pat bendrosios procesinės nuostatos bei jų taikymo praktika minėtose kategorijose bylų. Disertacijoje atsiribojama nuo santuokos nutraukimo, separacijos, santuokos pripažinimo negaliojančia klausimų, o taip pat nuo bet kokių teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo klausimų analizės, kadangi šios temos galėtų sudaryti kelių atskirų savarankiškų disertacinių tyrimų dalyką. Disertacijoje nenagrinėjami neteisminiai ginčų dėl tėvų pareigų sprendimo būdai (mediacija, taikinamasis tarpininkavimas ir pan.) ir centrinių institucijų bendradarbiavimas su tėvų pareigomis susijusiose bylose.

TYRIMO TIKSLAS

Tyrimo tikslas – išanalizuoti Reglamento Briuselis Iia nuostatas, reglamentuojančias jurisdikcijos taisykles ginčams, kylantiems dėl tėvų pareigų vaikams vykdymo, spręsti, atskleisti jų autentiško aiškinimo problematiką, taip pat atlikti išsamią bendrųjų procesinių nuostatų tokiose kategorijose bylų analizę bei empiriškai nustatyti, ar Reglamento nuostatos yra pakankamos ir veikia efektyviai, o taip pat, ar Lietuvos Respublikos teisinis reguliavimas bei tiesioginio Europos Sąjungos teisės taikymo praktika, nagrinėjant šeimos bylas dėl tėvų pareigų vaikams vykdymo, atitinka ETT formuojamą praktiką.

TYRIMO UŽDAVINIAI

Tyrimo tikslui pasiekti disertacijoje iškeliami tokie uždaviniai:

1. Aptarti tarptautinių ginčų dėl tėvų pareigų ir tėvų atsakomybės vaikams sąvokų kilmę, jų formavimosi tendencijas, o taip pat tokių ginčų teisinio reglamentavimo istorinę raidą bei pagrindinius sprendimo būdų ir priemonių harmonizavimo Europoje aspektus.
2. Išsamiai išnagrinėti Reglamente Briuselis Iia įtvirtintų jurisdikcijos nustatymo taisyklių ginčams, kylantiems dėl tėvų pareigų vaikams vykdymo Europos Sąjungoje, spręsti, o taip pat šiame teisės akte įtvirtintų bendrųjų procesinių nuostatų, įskaitant ir laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, teisinį reglamentavimą.
3. Nuodugniai išanalizuoti ETT bei Lietuvos Respublikos (o taip pat epizodiškai panagrinėti Jungtinės Karalystės ir Vokietijos) nacionalinių teismų praktiką, nagrinėjant šeimos bylas dėl tėvų pareigų vaikams vykdymo, turinčias Europos Sąjungos elementą, bei atskleisti egzistuojančias problemas.
4. Pateikti Reglamento Briuselis Iia bei nacionalinės teisės aktų tobulinimo pasiūlymus, atsižvelgiant į tyrimo metu nustatytus probleminius aspektus.

HIPOTEZĖ

Reglamento Briuselis Iia teisės normos, įtvirtinančios jurisdikcijos nustatymo taisykles ir bendrąsias nuostatas tėvų pareigų vaikams srityje, turi trūkumų ir netikslumų, kurie trukdo efektyviam Reglamento normų taikymui Europos Sąjungoje.

TYRIMO ŠALTINIAI

Pagrindiniai tyrimo šaltiniai – tarptautinės teisės aktai, Europos Sąjungos teisės aktai ir juos įgyvendinantys Lietuvos Respublikos teisės aktai. Kaip pagrindiniai tyrimo šaltiniai, reglamentuojantys tėvų pareigų vaikams vykdymą, naudojami Reglamentas Briuselis Iia, 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų, kitos tarptautinės konvencijos, Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymas, ETT praktika, nagrinėjant šeimos bylas dėl tėvų pareigų vaikams vykdymo. Kadangi nacionalinių Europos Sąjungos valstybių narių teismų praktika nėra privaloma kitų Europos Sąjungos valstybių narių teismams, tai Lietuvos Respublikos nacionalinių teismų ir kai kurių kitų Europos Sąjungos valstybių narių, kaip antai, Jungtinės Karalystės, Airijos, Vokietijos teismų praktika, nagrinėjama tik tiek, kiek jos analizė padeda atskleisti ir identifikuoti nagrinėjamas problemas ar tiesiog siekiant pavyzdžiais iliustruoti konkrečių Reglamento normų taikymo praktiką. Tiriant objektą ir siekiant užsibrėžtų tikslų, bus analizuojami akademinio prof. habil. dr. Vytauto Nekrošiaus, iškilių Europos Sąjungos teisės mokslininkų prof. dr. Burkhard Hess, prof. dr. Thomas Rauscher, prof. Ulrich Magnus ir prof. Peter Mankowski, prof. Paul R. Beaumont ir prof. Peter McEleavy, prof. Katharina Boele-Woelki ir prof. Cristina Gonzales-Beilfus, prof. Dieter Martiny darbai, taip pat tiesiogiai su Reglamento Briuselis Iia taikymu praktikoje susiduriančių užsienio mokslininkų–praktikų prof. Koen Lenaerts ir kitų teisininkų–praktikų Andrea Schultz, Anatol Dutta bei kt. darbai. Disertacinis tyrimas buvo atliekamas ne tik Vilniaus universitete, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyboje prie Socialinės

apsaugos ir darbo ministerijos, bet taip pat ir Makso Planko institute tarptautinei, Europos Sąjungos ir reguliavimo procesinei teisei (Liuksemburgas) bei ETT bibliotekoje (Liuksemburgas).

TYRIMO METODAI

Iškeltų uždavinių pobūdis suponuoja tiek teorinių, tiek empirinių tyrimo metodų taikymą. Sistemine ir loginė analizė bus pasitelkta kaip pagrindinis empirinis tyrimo metodas, nagrinėjant teisės aktus bei teismų praktiką. Istorinis tyrimo metodas padės atskleisti Europos Sąjungos bei Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos įstatymų leidimo (angl. *lawmaking, legislation*) raidą, reglamentuojant ginčų dėl tėvų pareigų nagrinėjimą. Loginis analitinis metodas pravers aiškinantis teisės normų turinį, darant išvadas. Sisteminės analizės metodas padeda atskleisti loginį teisės normų sąsajumą ir aiškinti Reglamentą sistemiškai ne tik jo paties normų kontekste, bet ir Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinių teisinių sistemų kontekste, o taip pat atsižvelgiant į pagrindinio Europos Sąjungos teisės aiškintojo ETT praktiką. Lingvistinis metodas įgalina aiškinti Reglamente, kituose teisės aktuose bei teismų praktikoje vartojamas teisinės sąvokas, kurios ne visuomet yra tinkamai išverstos į lietuvių kalbą. Atsižvelgiant į tai, jog Europos Sąjungos reglamentai leidžiami visomis Europos Sąjungos valstybių narių oficialiomis kalbomis ir visi variantai yra autentiški, Reglamento teisės normų aiškinimas apima ir lingvistinį variantų lyginimą. Atliekant tyrimą, lyginami Reglamento Briuselis Ila autentiški tekstai lietuvių, anglų, vokiečių ir prancūzų kalbomis. Efektyviam Reglamento aiškinimui ir teismų praktikos analizei nemenkos reikšmės turi ir teleologinis bei lyginamasis metodai, kurie padeda atskleisti tikruosius įstatymų leidėjo tikslus.

IŠVADOS

1. Reglamentas Briuselis Ila yra dažnai taikomas praktikoje nagrinėjant ginčus dėl tėvų pareigų. ETT išplėtotas autonominio teisės aiškinimo principas padeda užtikrinti, kad tiek Reglamento Briuselis Ila

jurisdikcijos taisyklės, tiek bendrosios nuostatos, įtvirtintos šiame Reglamente, bus aiškinamos vienodai visose ES valstybėse narėse, neatsižvelgiant į nacionalines teisinės sistemas, jei Reglamentas aiškiai nenukreipia į valstybių narių teisę. Vis tik, atsižvelgiant į tyrimo metu nustatytus Reglamento trūkumus, būtina ištaisyti ne tik šio teisės akto autentiško vertimo į lietuvių kalbą netikslumus, bet ir patobulinti Reglamentą, atsižvelgiant į disertacijoje pateiktus siūlymus.

2. Reglamento Briuselis IIa 15 straipsnio nuostata, leidžianti perduoti bylą dėl tėvų pareigų nagrinėti geriau tinkančiam teismui, yra naujovė civilinės teisės tradicijos valstybėse. Šia norma pirmą kartą Europos Sąjungos civilinio proceso teisėje įtvirtinama bendrosios teisės tradicijos valstybėse išvystyta *forum non conveniens* doktrina, tiesa, kiek modifikuota šios doktrinos versija. Disertacinio tyrimo metu buvo nustatyta, jog Reglamento 15 straipsnis turi trūkumų, dėl to Europos Sąjungos valstybių narių teismai dar stokoja ryžto taikyti jį praktikoje ir tokiu teisiniu reguliavimu nepasiekiamas joks efektyvumas. Tačiau patobulinus Reglamento Briuselis IIa 15 straipsnį, atsižvelgiant į disertacijoje pateiktus pasiūlymus, būtų pasiektas maksimalus *forum non conveniens* doktrinos taikymo efektyvumas koncentruojant ginčų dėl tėvų pareigų sprendimą patogiausiam vaikui *forume*.
3. Reglamento Briuselis IIa įgyvendinimas bylų dėl tėvų pareigų vaikams srityje nacionaliniu lygmeniu yra pakankamas, išskyrus vieną LR civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo trūkumą: nėra reglamentuota teismo nutarties dėl bylos perdavimo nagrinėti teismui, geriau tinkančiam nagrinėti bylą dėl tėvų pareigų, apskundimo tvarka. Todėl siūlytume papildyti minėtą įstatymą 8¹ straipsniu, nurodant, kad teismo nutartis dėl bylos perdavimo teismui, geriau tinkančiam nagrinėti bylą, gali būti skundžiama atskiruoju skundu, o kasacija šiuo klausimu negalima.

4. Nors jau galime švęsti Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje dešimties metų sukaktį, tačiau šiuo moksliniu tyrimu atskleista, kad nacionaliniai teismai neretai ne tik nepaiso ETT išaiškinimų bylose dėl tėvų pareigų, bet kartais apskritai išvengia Reglamento Briuselis IIa (kaip tiesioginio veikimo ES teisės akto) taikymo, vietoje to taikydami nacionalines tarptautinį civilinį procesą reglamentuojančias LR CPK normas. Tokia Lietuvos Respublikos teismų praktika yra ydinga ir *inter alia* prieštarauja LR konstituciniam aktui dėl LR narystės ES.

GINAMIEJI TEIGINIAI

1. Nors Reglamentas Briuselis IIa yra plačiai taikomas praktikoje nagrinėjant ginčus dėl tėvų pareigų Europos Sąjungoje, jame įtvirtintos jurisdikcijos taisyklės ir bendrosios procesinės nuostatos turi trūkumų, kurie suponuoja problemas taikant šį teisės aktą praktikoje.
2. Bylos dėl tėvų pareigų perdavimas teismui, geriau tinkančiam nagrinėti bylą, praktikoje kol kas netaikomas dėl to, jog Reglamento Briuselis IIa 15 straipsnio nuostatos suformuluotos netinkamai ir yra nepakankamos šio straipsnio taikymui.

DISERTACIJOS PRAKTIŠKĖ REIKŠMĖ

Praktinę disertacijos reikšmę sudarys tai, jog atliktą tyrimą ir pateiktus apibendrinimus galės naudoti subjektai, praktikoje susiduriantys su ginčų dėl tėvų pareigų vaikams vykdymo sprendimu, tiek nagrinėjantys ir sprendžiantys ginčus ne teismo tvarka, tiek teisme. Manytina, jog tyrimo medžiaga padės išvengti klaidų nustatant jurisdikciją bylose dėl tėvų pareigų vykdymo, o tuo pačiu ir pripažįstant bei vykdant Europos Sąjungos valstybėse narėse priimtus sprendimus. Disertacija, be kita ko, gali turėti ir didaktinės reikšmės, nes tyrimo medžiaga galėtų būti naudojama dėstant Europos Sąjungos civilinio proceso discipliną universitetų ir aukštųjų mokyklų studentams Lietuvoje.

Bene svarbiausia tai, kad atliktas tyrimas galėtų būti nemenka pagalba formuluojant ir teikiant Reglamento Briuselis Iia tobulinimo pasiūlymus Europos Komisijai.

PUBLIKACIJOS

1. PRANEVIČIENĖ, Kristina. *Vaikų grobimo Europos Sąjungos valstybėse narėse atvejais taikomos teisingumo nustatymo taisyklės*. Mokslo darbai. Teisė. T. 77. Vilniaus universiteto leidykla, 2010. P. 162–180.
2. PRANEVIČIENĖ, Kristina. *Sprendimų dėl pagrobtų vaikų grąžinimo pripažinimas ir vykdymas Europos Sąjungos valstybėse narėse*. Mokslo darbai. Teisė. T. 80. Vilniaus universiteto leidykla, 2011. P. 175–192.